

4. Geef ons heden ons dagelijks brood

Hij was een kind van de vasten. Geboren letterlijk midden in de Veertigdagentijd. In 1913 viel die periode van boetedoening en soberheid vroeg. Zondag 2 maart lag precies tussen Aswoensdag en Goede Vrijdag in. Het was halfvasten: de vierde zondag van de Veertigdagentijd, de zondag die in de katholieke traditie *Laetare* is gaan heten. Verheug u, we zijn al op de helft. Pasen is al in zicht. Zoiets.

Hij was dus meestal jarig in de Veertigdagentijd. Gemiddeld eens per vijf jaar kwam het voor dat Aswoensdag na zijn verjaardag viel. Als kind voelde hij zich in zo'n jaar extra jarig. Dan bakte zijn moeder een grote appeltaart, en hij en zijn broers en zus kregen priklimonade, die vader mee had genomen van een van zijn buitenlandse reizen. Viel zijn verjaardag echter zoals gewoonlijk binnen de vastenperiode, dan gaf al die zoetheid geen pas. Natuurlijk, hij kreeg wel een cadeautje en ze aten de bonensoep die hij zo lekker vond, met van die vierkante spekjes. Maar het snoepgoed dat hij door tantes toegestopt kreeg ging keurig in zijn vastentrommeltje.

Toen het kind veertien werd viel zijn verjaardag voor het eerst op Aswoensdag. Het feest van carnaval was voorbij, de volle veertig dagen van onthouding stonden gemeen grijnzend voor de deur, en als extra domper op alle feestvreugde tekende mijnheer pastoor een groot askruis op de voorhoofden van het

Fragment uit:

**Anton de Wit –
De honderdjarige (roman)**

Als e-book exclusief verkrijgbaar
vanaf 2 maart 2013 via
www.antondewit.nl/e-books.

katerig kerkvolk, terwijl hij de onheilspellende bezwering uitsprak: "Gedenk, mens, dat gij stof zijt en tot stof zult wederkeren."

Het spreekt, dat zelfs de bonensoep met spekjes er op zijn veertiende verjaardag niet inzat.

Wel gaf zijn vader hem een cadeau. Het was een oud stichtelijk boek; de *Herderlyken brief passende op de H. tyd van den Vasten tot het Hoogtyd van Paesch* van Sint Carolus Borromeus, de heilige aartsbisschop van Milaan. "Zelf ontdekt in een antiquariaat in Maastricht", zei zijn vader erbij. Wat een antiquariaat was wist het kind niet precies. Maar het moest iets heel bijzonders zijn, want zijn vader zei het zo verheugd, en Maastricht was bovendien heel ver weg.

De jongen sloeg behoedzaam en vol ontzag de harde, vergeelde bladzijden om. De taal was ouderwets en het lettertype nog ouderwets. Hij moest moeite doen om te ontcijferen wat er allemaal stond. Dat droeg alleen maar bij aan zijn vermoeden dat hij iets heel speciaals in handen had. Hij nam het kleinood onder de arm mee naar zijn kamer. Daar lag hij stil te lezen, op zijn buik op bed, met rode wangen en een groot grijs kruis op zijn voorhoofd. Hij las er de hele namiddag en avond in, totdat het te donker was om nog verder te lezen (als hij het licht zou aandoen, zou zijn moeder ongetwijfeld boos worden). Hij vond het, ondanks alles, een memorabele verjaardag.

Avond aan avond las hij in het boek, alsof het een avonturenroman was. Toen hij later dat jaar een bril moest, zei zijn moeder (die natuurlijk ook wel doorhad dat hij tot in het schemerdonker stiekem lag te lezen) dat het daar door kwam. Maar niet alleen de fysieke invloed was aanzienlijk; ook geestelijk maakte het veel los bij de jonge tiener. Hij snapte niet de helft van wat hij allemaal las, maar hij werd toch geraakt door alle nobele en vrome lessen die de heilige Carolus Borromeus zijn lezers voorhield. Hij spiegelde hen het leven van deugdzame heiligen voor, mannen en vrouwen die vastten, soms letterlijk tot ze er dood bij neervielen. Hij las over Antonius, die met de duivel vocht in de Egyptische woestijn, over Simeon, die jarenlang op een pilaar zat, over Paulus, de eerste kluizenaar, die als hij het goed begreep niet dezelfde was als de beroemde Paulus die van zijn paard gedonderd was en toen allemaal brieven ging schrijven.

De ascese van deze mensen had iets heroïsch, iets groots – zij tartten de natuur, de zwaartekracht, de meest primaire behoeften, en kwamen als overwinnaars uit de strijd. Dit was iets wezenlijk anders dan het soort heldendom dat hij uit zijn geliefde jongensboeken kende. Een draak bevechten is een peulenschil in vergelijking met de honger bevechten. Met een troep oorlogszuchtige indianen op je hielen over de prairie galopperen? Kinderspel in vergelijking met een dag stilzitten op een pilaar in de woestijn.

En wat stelde, in vergelijking met de praktijken van die heldhaftige heiligen, zijn eigen vasten nu helemaal voor? Hij meesmuilde over een dropje dat hij in zijn vastentrommeltje moest opbergen! Klaar daarmee! Hij besloot zichzelf aan een strenger ascetisch regime te onderwerpen, voor zolang de vastenperiode duurde, dus tot aan Pasen. Hij zou helemaal niets meer eten. En hij zou op de harde, koude grond gaan slapen, in plaats van op zijn knusse bed. Ja, dat leek hem wel wat. Maar, zo bedacht hij, het moet natuurlijk niet te veel op gaan vallen. Moeder zou het nooit goedvinden. En bovendien had Sint Borromeus gezegd, dat de Heer zelf had gezegd, dat je niet met je vasten te koop moest lopen, want dan telde het niet. Wat het slapen betreft: hij zou wachten tot zijn broers, met wie hij een slaapkamer deelde, in slaap gevallen waren, en dan zou hij pas op de grond gaan liggen. Het eten laten zou eenvoudiger zijn; aan tafel met het gezin zou hij gewoon doen alsof hij at. Met vijf drukke kinderen aan tafel viel niemand dat op. En de boterhammen die zijn moeder voor hem smeerde om mee te nemen naar school, die zou hij gewoon weggooien, makkelijk zat.

Het ascetische bestaan viel hem toch zwaarder dan verwacht, hetgeen zijn respect voor al die heiligen natuurlijk alleen maar verdiepte. Slapen op de grond lukte hem meestal wel, al overmande de snode satan van de slaap hem soms nog vóór zijn broers sliepen. Ook had hij niet voorzien dat er wel eens broertje wakker werd en hem dan lastige vragen ging stellen. Maar dan het eten; hoe goed hij ook kon veinzen, het lukte hem toch niet om een lepel soep in zijn mond te steken, zonder de inhoud in zijn keel te laten vallen. Praktisch was dat moeilijk, maar hij had bovendien ook vreselijke honger – de duivel is een verleider, dat wisten Antonius en Paulus de Heremiet ook al dondersgoed. Dus helaas, hij nam aan tafel soms toch een

hapje, of twee, of drie. Maar zijn papieren boterhammenzak voor tussen de middag, die smeed hij elke dag opgewekt in een donkere hoek achterin de proviandkast, intens tevreden over zijn stille daad van zelfopoffering.

Toch was het die lunch die hem verried. Na ongeveer drie weken begonnen de boterhammen lelijk te schimmelen, zodat vader en moeder hun neus maar hoefden te volgen om erachter te komen. Vader liet zijn kinderen één voor één bij hem komen in zijn werkkamer om hen te ondervragen. De jongen was als derde aan de beurt.

“Heb jij je schoolboterhammen de laatste tijd in de proviandkast gegoooid?”

“Ja, vader.” Het leek hem gezien zijn nieuwgevonden vroomheid ongepast om nu te gaan liegen.

“Kun je me ook vertellen waarom?”

De jongen haalde zijn schouders op, en keek naar zijn schoenen.

“Nou?”, drong vader aan.

“Het is toch vasten?”

Vader keek zijn zoon een tijdje streng aan. “Het is toch vasten, zegt hij doodleuk. Ja, dat klopt, het is vasten. Maar Onze Lieve Heer vraagt van ons dat wij ons voedselgebruik matigen. Niet dat wij ophouden met eten.”

“Maar...”

“Waarom denk jij dat Onze Lieve Heer ons vraagt te matigen? Om dankbaar te leren zijn voor wat we hebben. Je weet niet half hoe goed jij het hebt... Bij mij thuis hadden we soms slechts droge korsten te eten. Als wij een biefstukje wilden eten, dan moesten we maar op onze schoenen gaan kauwen.”

“In het boek dat u me gaf...”

“Weet je wat er nog meer komt kijken bij de Veertigdagentijd?”, ging zijn vader verder, die niet van zins was om zijn zoon te laten uitspreken. “Aalmoezen en gebed. Vertel eens, zeg jij trouw elke dag je gebeden?”

“Ja vader”, zei de jongen naar waarheid.

“Ook het Onze Vader?”

“Elke avond voor ik ga slapen.”

“En wat bidden we daar in? Geef ons heden ons dagelijks brood. Heb jij wel eens nagedacht over de betekenis van die woorden?”

“Ik...”

“Vragen we de Heer soms om dagelijks brood om het in een kast te laten schimmelen? Noem je dat godsvrucht?”

De jongen voelde zijn kaken rood worden. Hij poogde de brok in de keel weg te slikken.

“Weet je wat?”, zei de vader. “Ik weet een gepaste straf voor jou. De komende drie weken mag jij niet meer het Onze Vader bidden.”

“Niet meer het Onze Vader bidden?” De zoon keek zijn vader angstig aan.

“Dat zeg ik, ja.”

“Maar...” De jongen was verbouwereerd, de tranen stonden hem in de ogen. Later zou hij het zelf ook niet helemaal meer begrijpen, maar op dat moment vond hij dat de zwaarste straf denkbaar; alsof zijn vader hem de toegang tot de hemel versperde. “U hebt het recht niet”, piepte hij.

“O jawel, dat recht heb ik. Drie weken geen Onze Vader. En voortaan eet je je brood gewoon op.”

Met gebogen hoofd verliet hij de werkkamer van zijn vader en rende vervolgens naar zijn eigen kamer. Daar hilde en schreeuwde en stampvoette hij. Maar hij deed wat zijn vader hem opgedragen had. Voortaan at hij zijn boterhammen gewoon weer op. Het Onze Vader bad hij niet, zelfs niet stiekem in zichzelf. Wel hoorden zijn broers hem elke avond voor het slapengaan huilen in zijn kussen. “Daar heeft hij het recht niet toe”, herhaalde hij steeds maar weer, als een mantra, vol zelfbeklag. “Daar heeft hij het recht niet toe.”